

Forfatter: Claussen, Sophus

Titel: Antonius i Paris

Citation: Claussen, Sophus: "Antonius i Paris", i Claussen, Sophus: *Antonius i Paris*, udg. af Jørgen Hunosøe ; Esther Kielberg , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, [i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab], cop. 1990, s. 324. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-claussen01-shoot-idm140218342128160.pdf> (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Antonius i Paris

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

VI. Modtagelsen

Allerede omkring årsskiftet 1894-1895 havde Claussen fået samlet sine *Naive Breve* til en bog - og sendte dem i januar til P.G. Philipsens Forlag. Afslaget foreligger i brev af 31.1.1895: forlæggeren synes ikke, at *de har det blivende Værd, som vilde ubetinget berettiget dem til Bogudgivelse (FL:GJ 30)*.

Samme holdning indtog forlæggeren Ernst Bojesen (i brev af 25.3.1895) - ikke fordi han ikke syntes, at der var talent i rejsebrevene - men fordi *den lille Kres som har Interesse af saadanne Journalist-Artikler, alt har læst disse i Politiken (FL:GJ 35)*.

Jacob Hegel hos Gyldendal havde også sine betænkeligheder - men skiftede mening i løbet af efteråret 1895 - og Claussen havde da straks sine planer mht. illustrationer og udstyr. Tegningerne af Verlame og Cazals vedlægges i brev af 8.10.1895, og samtidig meddeler han, at han har *skrevet til Paris efter et Fotografi af Christophes Le Masque (...) Hun er ogsaa Muse (...)*. Desuden vil han gerne forsyne bogen med den dedikation til Herman Bang, som nævnes her s. 342 (FL:GJ 44). Dedikationen blev ændret, og i stedet for *Masken* indsattes Medicifontænen som frontispice, men digterens ønske skulle nu være imødekommet: se s. 302.

Antonius i Paris udkom da 1.2.1896 - og allerede senere på foråret 325 har Claussen indsendt forslag om udgivelse af de italienske rejseindtryk - og faet en positiv tilbagemelding. Titlen skulle være *Stormstiger*, hvad Peter Nansen, der nu var blevet ansat som litterær leder på forlaget, fandt uheldigt - ellers skulle Claussen blot kile pi

Det gjorde han - og kunne 17.6.1896 sende de første tre fjerdedele af bogen; 2. *Bog* ville følge. Den sendtes under titlen »*Digtværk*« 16.7.1896. I samme brev gør han sig overvejelser, om *Valfarten til Mont'Allegro* eventuelt skulle *skydes hen bag Kapitlet om »En lykkelig Brobygger«*, for at lade de rigtige *Romanlæsere opleve alle Spændingens Nydelser*, men det ville Peter Nansen ikke tage stilling til - og det blev ved, hvad det var. Kun ønskede han titlen ændret til *Valfart* og kom med forslag til et omslagsbillede, som væsentligt ville afvige fra det, det blev til (FL:GJ 51). Bogen udkom da 30.10.1896. Claussen har altså måttet give køb: det afgørende var at fa noget trykt! Han havde ellers store planer: O. januar 1895 havde han henvendt sig til Gyldendal med et omarbejdet manuskript til *Kitty* og skrev i den forbindelse ca. to måneder senere videre herom - men gjorde samtidig opmærksom på, at hans *Roman fra Paris* endnu ikke var færdiggjort. Det må dreje sig om *Fortællingen om Rosen*, som Claussen arbejdede på i Italien - og Jacob Hegel har åbenbart været mere interesseret i den end i de *Naive Breve*, hvis udgivelse også var på tale. I et senere brev (udat, men sandsynligvis fra september 1895; FL:Gf 41) hedder det: *Idet jeg sender min Bog om Paris (dvs. AP), vil jeg bemærke, at Titlen »Æventyrenes Bog« kun skulde staa med temmelig smaa Typer øverst paa Omslaget som et Slags Fællestitel for en Serie Rejseoplevelser. Efter »de naive Breve« har jeg en næsten færdig Roman fra Paris, men handlende om Danske. Dernæst vilde jeg skrive en lille Bog om Italien. Og det Stof, jeg har til disse Bøger, er saa rigt, tror jeg, paa Hændelser og Sensation, at det ganske berettiger denne Fællestitel.*

En trilogi: *Æventyrenes Bog* - det var planen. Det opklæbde manus til AP viser da også grafisk tydeligt, at titlen er overordnet »de naive Breve«, og brevene kaldes som nævnt også *Æventyr* (se s. 307) - ligesom jeg'et i *Va* (s. 280) f.eks. i en oprømt stund kan *erklære hele Verden for et Vidunder, en Æventyrbog*. I forbindelse med betragtninger over sin tro på *en skjult Verdensorden* kan Claussen da i en privat og dermed også tilladelig-ubeskeden stund hævde: *Jeg har før lagt saa megen Vægt paa Enkeltheder - Nu skal selve Planen røbe min Visdom* (notesbog 35; 1895). Og blev planen ikke til noget i denne omgang, så fastholdt 326 Claussen den dog livet igennem. I det ny århundrede havde han i mange år bedt Gyldendal om at få i hvert fald de to første rejsebøger samlet i ét, »pragtfuldt illustreret« bind - og så sent som i 1926 arbejder han sammen med svigersønnen Guy-Charles Cros på at fa dem oversat samlet (FL II 250-251).

Tilbage til 1895:

Saa høje var ambitionerne altså; faldet blev desto dybere. Et skærende lys slår en i øjnene, når man fra dette private rum kommer ud i dagslyset og ser, hvordan delene af denne stort tænkte plan blev modtaget. Claussens animositet overfor *det aandelige Børstenbinderlaug* var ikke ubegrundet.

Rigt på hændelser og sensation? Det er ikke just det indtryk anmelderne har faet af de to bøger. Der foreligger 23 anmeldelser af den første, 28 af den anden - og kan man sammenfattende sige, at praktisk talt ingen er decideret negative, så kan man lige så rigtigt hævde, at ingen roser manden for det, som var hans egentlige ærinde. Derfor kan dette sørgmuntre kapitel da også gores ganske kort af.

Forst *Antonius i Paris* - og provinspressen. Man er gennemgående enige om, at bogen er interessant, frimodig, frisk og fornøjelig. Det hele er så flygtigt og uprætentiøst - og visse anmeldere kan da også savne sammenhæng, fast livsanskuelse - og klarhed Især de to sidste fortællinger forekommer tågede og sære.

Det er mere eller mindre impressionistisk litteraturkritik. Fortælleteknikken forbigås: Antonius gøres rask væk identisk med Claussen. Kompositionen negligeres, forholdet til de to tidligere prosabøger ligeledes og - mere fatalt - selve temaet kærlighed : kunst unddrages enhver analyse.

Meget bedre står det ikke til med hovedstadspressen. Den jævnaldrende C.E. Jensen, der senere skulle udgive *Vore Dages Digtere* (1898), skrev den længste, grundigste og mest uforbeholdent rosende anmeldelse i *Social-Demokraten*. Med gode sammenligninger til Baudelaire og Verlaine søger han at bestemme Claussens æstetik med dens *symbolistiske Dekorationer* - og afgrænse den i forhold til den galliske. Han fornemmer bevægelsen i bogen - og finder, at *det er med Sophus Claussen som med Antonius: han tillader ikke sig selv, at Livet nogensinde berører ham uden at give Tone* (5.2.1896).

Edvard Brandes tilslutter sig rosen: *hvem paaskønner ikke en uforknyt Pen og et muntert Temperament?* Med afsæt i denne konstatering - 327 og i det faktum, at Antonius er Claussen selv - rettes der nu et voldsomt slag mod anden Pariserkorrespondance - og skønt Claussen korrektes for at stave franske navne forkert og misforstå visse franske udtryk, så optræder han intetsteds *med den berømte Korrespondentoverlegenhed*. Han er *paalidelig* og meddeler ægte *Begejstring over fransk Skønhed og Aandsmagt*.

E.B. indsætter dernæst bogen i rejseromantraditionen: *Baggesen, Goldschmidt og Heine* - hvad der er ment som en ros. Og skønt *Antonius og Ladislas* synes *uforstaaelig, i hvert Fald liggende udenfor en jævn Anmelderforstand*, så sluttes der med den anbefaling, at bogen *besidder en egen ungdommelig Ynde, som vil vinde gode Læseres Hjærte* (*Politiken* 8.2.1896).

Det er holdningen i al almindelighed. Ankerne går på tendenser mod uklarhed, kunstlethed og i værste forstand uforståelighed. Det gælder selv hans bekendt Carl Behrens i *Adresse Avisen* (22.2.1896): (...) *en fornøjelig Bog, et friskt og lyst Talents elskværdige Causerier om et Ophold i Frankrigs Hovedstad* - og selv vennen fra Paris Herman Bang er påfaldende hastig og overfladisk i *Aftenbladet* (23.2.1896). Han bruger over halvdelen af anmeldelsen til at påvise, at Claussen er *Digter* - og *Antonius i Paris* bestemmes da i resten af opsatsen som *en Fortælling om Stemninger vakte af Paris i en dansk Digtets Sind. Stemning bliver da nøgleordet* - karakteristisk nok for impressionisten Bang - men selve bogen står fuldstændig konturløs tilbage. Den kaldes *en Sejr* - og læseren spørger: hvorfor?

Lad det være herved: billedet ændrer sig dog ikke. Einar Christiansen kan passende fa de sidste ord, da de er så fa og karakteristiske: *Sophus Claussen (er) en letfodet Springfyr, der i »Antonius i Paris« aabenbarer sig som en Journalist af Rang (...)* Flere af Artiklerne ere vist ogsaa Optryk fra et Dagblad, og i et saadant høre de hjemme; til Forevigelse i solidt Udstyr ere de en Kende for flygtige (*Illustreret Tidende* 5.7.1896).

»En letfodet Springfyr«. Carl Ewald skriver således apropos *Valfart: Er Helge Rode den unge Mand i vor yngste Litteratur, saa er Sophus Claussen den glade Gris*. En glad Gris er da *ubekymret om Tilværelsens mere højtidelige Sider* - og *somme Tider lidt for glad for sig selv*. F.eks. når han skriver prosadigte - men hvorfor *spare paa Papiret, naar han har nok af det?* For at runde sine perfidier af råder C.Ew. ham til at blive ved med at *dyrke sin lette, vittige Brudstykke-Stil (...)* Men han skal se at blive lidt mindre vigtig (*Tiden* 4.11.1896).

328

Eksemplet er grelt - men indeholder dog elementer, som går igen i andre anmeldelser af *Valfart*.

For det første slås Silvio i hartkorn med Claussen (og Antonius). For det andet er der tale om en let, mere eller mindre yndefuld, mere eller mindre pikant kærlighedshistorie, fortalt mere eller mindre formløst (især prosaversene må holde for) - og for det tredje støder man på flere synonymmer for springfyren eller den glade gris. *Vort Land* taler om *en litterær Letpaataa* (9.11.1896), *Jyllands-Posten* hævder, at man - da der ingen *Intrige eller Handling* er i bogen - kan begynde hvorsomhelst. Alligevel er der *en saa smittende Livsglæde, et saa frodigt Humør, en saa frisk Slaaen-bag-op, at man med eller mod sin Villie maa rives med*. (22.11.1896).

Så meget om forfatterfysiognomiet, andre er mindre grove - men det er karakteristisk, at Claussen/Silvio hele tiden fremhæves som æstet, livsnyder og flanør.

Og det har anmelderne det så svært med - hvad de jo selv er skyld i! På den ene side stikker misundelsen sit ansigt frem, på den anden side ses moralistens.

I kronologisk orden ser det således ud:

Dannebrog (5.11.1896; Otto Borchsenius?) taler om *en lystig Vise til Ære for Elskov, Vin, Sol og Sommer*, om *en bog fuld af ung Livsglæde, Erotik og Lyrik* - og ynker forfatteren, at denne må vende tilbage til »nordiske Storme« og »stridende Vejr« (...). *Men han kan trøste sig. Efter en Bog som »Valfart« faar man Rejsestipendium i Danmark*. Det fik han nu aldrig.

Edvard Brandes (*Politiken* 11.11.1896) føjer bogen ind i rejseromanens tradition (*Baggesen, Heine*) - for det gode - men klandrer igen forfatteren: *Undertiden er Hr. Claussens Smag ikke aldeles paalidelig* Og: *Handling findes ikke, hverken Begyndelse eller Afslutning (...)*. Men som *Bogen er, besidder den en egen*

Channe ved sin Ungdom, Ovenud-hed og lidt selvglade Springskhed.

Nyborg Avis (17.11.1896) fremhæver, at *Kjærlighed mellem Mand og Kvinde ikke er den eneste mægtige (...) Lidenskab, der behersker Sindene*. Claussen er for meget æstetiker - men som sådan fin!

Berlingske Tidende (18.11.1896) finder, at *Valfart* alt i alt er en *fornøjelig, livsfrisk og i Ordets bedste Forstand ungdommelig Bog*. Igen lægges vægten på det erotisk-æstetiske: *Silvio er en fri og ubunden Fugl, der nyder Livet, som det byder sig, og ikke forsmaar smaa erotiske Forhold, i hvilke der329ingensinde er Tale om den store overvældende Lidenskab; men saaformaar heller ingen Sorg eller Kummer at slaa ham ned (...)*.

Om en sådan uforstand har man lyst til at bruge *Slagelse-Postens* ord: *Sligt usammenhængende Pennekrads har i Grunden Intetsomhelst med Litteratur at skaffe* - men det er nu møntet på bogen - og dens evig forsorne Slaaen til Skaglerne (20.11.1896).

Sæbeboblers Farvespil hedder det i *Nationaltidende* (23.11.1896). *Skum og Bobler i Svendborg Amtstidende* (25.11.1896). Herman Bang bruger ordet *Stemning* til at bestemme *Valfarts* egenart - samme udtryk som han benyttede om *Antonius i Paris*: *Hvis den samme Stemning, skiftende i tusinde Nuancer og dog fastholdt ved Digterens Villie (...) hvis et Digttersyn, saa rigt, at det ser det mangfoldige, og saa stærkt, at det samler det mangfoldige til et Helt - hvis alt dette mægler at skabe en »Bog«, da er sandelig »Valfart« just den rigtige Bog og en Digtters Værk*. Halvdelen af anmeldelsen munder ud i denne bestemmelse; den anden halvdel giver eksempler på disse stemninger. Og overalt mærkes *Digterens Sundhed. Ung og stærk digter han om Italiens Sol og Italiens Kvinder* (*Aftenbladet* 6.12.1896).

Carl Behrens har nu overvundet sit vægelsind: *I Modsætning til flere ærede Samtidige eier han Sundhed og Livsglæde, Humør og Gemyt (...) en glad og frisk, dansk Ungersvend*. Claussen er ikke noget *Hængehoved (...)* et *Exempel til Efterfølgelse* (*Adresse-Avisen* 11.12.1896).

Lad os slutte denne orkenvandring med parnassets overste hovede, den unge generations tidligere fortaler, redaktør af *Tilskueren*, Valdemar Vedels svært tvetydige ord (januar 1877): Først sammenligner han *Valfart* med Sternes og Heines rejsebøger, *men med Løsslupenheden og Vilkaarligheden sat endnu ikke faa Grader op (...)*. Læseren begynder med at irriteres over en *Prosa, der meningsløst er brækket over i brudte, verslignende Linier, over mange fordringsfulde Flovser og over hele denne nonchalante Spillen Halløj med Borgermusikken, al denne uvorne Byden Godtfolk ethvert Flyveindtryk, hvert flygtigt Lune, hver løbsk Ideforbindelse (...)* det er kun de allerrigeste, der tør byde til den *Slags Fester*.

Alligevel afvæbnes Vedel af *Humøret*, som er *intet fladt Tivolihumør*, af livsforventningen og de åbne sanser. Bogen har både *Tone og Farve*; man *gribes af Sorgløsheden (...)*, *det er den søde Daarskabs, den fagre Letsindigheds Vin, han vil skænke for os*. Ja, undertiden er forfatteren ligefrem *aandfuld* (betragtningerne over de to socialistførere), måske *ovenikøbet en beregnende Sprogets Kunstner, der sindrig udarbejder al sin Umiddelbarhed og Nonchalance*.

330

Det er ikke sært, at Claussen aldrig kom til rette med denne så mægtige, men også vilkårlige og ofte stærkt moraliserende smagsdommer. Vedel styrede jo enevældigt gennem en menneskealder dette tidens fornemste litterære organ. Claussens vrede svarbrev på anmeldelsen ses *FL I 298-299*.

Sådan var meningerne - og således låstes et bestemt billede fast.

Og vennernes billede var ikke meget anderledes. Johs. Jørgensen takker noget forbeholdent for *Antonius i Paris* og bittert for *Valfart* (1.11.1896), som dels forekommer ham *i altfor stor Ugenerthed* (at ligne) *Dagbøger i raa Tilstand*, dels desorienterer og skuffer ham mht. historien om bryderen Lenau; han finder den skjulte analogi falsk og uværdig og underskriver sig nu med fuldt navn. Tidligere var det *Din Johs*.

Vennerne er ved at skilles. Viggo Stuckenberg (5.11.96) havde ikke ventet at fa bogen tilsendt - og havde selv ikke sendt Claussen *Valravn: min Produktion er jo saa forskellig fra Din som Minus fra Plus*. Ingeborg skriver dog et varmt og smukt brev (19.11.1896), vennen, maleren Albert Gottschalk ligeledes (24.11.1896) - ligesom J.F. Willumsen (26.1.1897).

Men Ernst Frandsen har ret (I 196): nok er der mange smukke udtalelser - især fra den litterære inderkreds; det er dog kun én side af manden, der belyses. Miseren skyldes, mener han, at lyrikken endnu ikke var blevet udgivet (hvad der i parentes bemærket er urigtigt, se blot modtagelseshistorien i *SC:SL*) - og fremhæver rigtigt, at *hverken Anmeldere eller Korrespondenter gaar ind paa Digtene i Antonius og Valfart*.

Hertil kan så tilføjes, at Ernst Frandsen ikke går ind på prosasymbolerne og kun benytter bøgerne som baggrund for lyrikken. Værkerne som helhed fik lov at gå i glemmebogen.

Antonius i Paris blev først genoptrykt i 1965 og anmeldt indforstået af Torben Brostrøm (*Information* 30.9.1965) som *spejl for indre eventyr. Ganske som hos Johs. V.Jensen, der hurtigt antog genren og skrev Intermezzo og Skovene. Senere gjorde Tom Kristensen denne kunststykke efter med En kavalier i Spanien. Længe før havde Baggesen foretaget sin labyrintiske kortlægning af sit indre landskab.*

Bogen handler om *måder at opleve på (...), hemmeligt debatterer og gennemprøver (den) forskellige slags tilnærmelser til livet*, hvad Torben Brostrøm da giver gode eksempler på. Her begynder den mere og mere dybtgående interesse for forfatterskabet, som Ernst Frandsen 331 indledte i 1950, som Aage Henriksen videreførte i 1965 - og som i 1970'erne og 80'erne afstedkom de arbejder, der ses i Litteraturlisten.